

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Disputatæ Dicuntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum Deus operetur in operatione naturæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

creationis dicitur, non fuerunt aliqua creatura, sed sola carētia lucis in aere, non tamē malum, quia illa sola carētia boni, & mali rationē inducit, quae est eius quod potest & debet inesse. Non enim est malū in lapide, qui nō habet sensum: vel in puero statim nato, qui non ambulat. Nec tamen ex imperfectione agentis provenit quod aerem sine luce creavit, sed ab eius sapientia: cuius ordo requirit quod aliquid ex imperfecto ad perfectum ducatur.

Ad xvii. dicendū, quod obiectio illa procedit, ac si malum haberet causam per se: quod supra ostensum est falsum esse.

Et similiter dicendum ad 18.

Ad xix. dicendum, quod aliter se habet natura ad generationē, & corruptionem. Forma enim quae est terminus generationis est per se intenta, tam a natura vniuersali, quam a natura particulari. Priuatio uero est praeter intentionem naturae particularis, est autē secundū intentionem naturae vniuersalis, non quidem ut per se intenta, sed quia sine priuatione alicuius formae, nō potest alia forma introduci, & sic generatio est naturalis omnibus modis. Corruptio uero dicitur quandoque contra naturam, habito respectu ad naturam particularem.

Ad xx. dicendum, quod in actu peccati, quicquid est entitatis vel actionis, reducitur in Deū, sicut in primā causā. Quod uero est ibi deformitatis, reducitur sicut in causā in li. arb. sicut quod est de gressu in claudicatione, reducitur in virtutē motiua, sicut in primā causā: quicquid autē est ibi obliquitatis, puenit ex curuitate curis.

Ad xxi. dicendum, quod ratio illa procedit de duobus agentibus omnino disparatis: non autē quando unū agēs in alio operatur: sic enim potest vnus eorum esse effectus. Deus autem in omni natura, & voluntate operatur, unde ratio non sequitur.

Ad xxii. dicendum, quod ratio illa procedit de agente per necessitatē naturae, quod si unum sit, unum effectū pducit. Nec tamē oportet effectū esse simpliciter sicut causā, quae nec in vniuersalitate, nec simplicitate oportet effectū causae aequari. Deus uero nō agit per necessitatē naturae, sed per uoluntatē. ubi potest simpliciter, & composita, mutabilia, & immutabilia facere.

Ad xxiii. dicendū, quod macula in anima nō ponit naturā aliquā, sed solam gratiae priuationem, tamē cum respectu ad actum peccati praecedentem, qui huius priuationis causa fuit, vel esse potuit. Et sic nō oportet quod habeat maculam alicuius peccati, quia actum peccati illius non commisit.

Ad xxiiii. dicendum, quod opera Dei: per se uerant in aeternum, non secundum numerum, sed secundum speciem vel genus, & secundū substantiā, non secundum modum essendi. Praerit enim figura huius mundi, ut dicitur primā Cor. 7.

Ad xxv. dicendum, quod Deus licet sit spiritus, habet tamē in sua sapientia rationes corporum, quibus corpora assimilantur, per modū quo artificia ta artificii simulantur quantum ad suam artem. nihilominus tamen corpora Deo simulantur quantum ad eius naturam in quantum sunt, & bona sunt, & unitatem aliquam habent.

Ad xxvi. dicendum, quod natura non facit semper quod melius est. habito respectu ad partem, sed habito respectu ad totum, alias totum corpus hominis faceret oculum, vel cor: hoc enim unicuique partium melius esset, sed non toti. Similiter, licet melius esset alicui rei quod in altiori ordine poneretur, non tamen esset melius vniuerso, quod im-

A perfectum remaneret, si omnes creaturae vnus ordinis essent.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Deus operetur in operatione naturae.

SEPTIMO quaeritur, vtrum Deus operetur in operatione naturae. Et videtur quod nō. Natura enim neque deficit in necessariis, neque abundat in superfluis. Sed ad actionem naturalem sufficit virtus actiua ex parte agentis, & passiuā ex parte recipientis. ergo non requiritur virtus diuina in rebus operans.

¶ 2 Sed dices, quod virtus actiua naturae dependet in sua operatione ab operatione diuina. Sed contra. Sicut operatio naturae creatae dependet ab operatione diuina, ita operatio corporis elementaris dependet ab operatione corporis celestis. nā corpus coeleste comparatur ad corpus elementare, sicut causa prima ad secundam. Non autem dicitur, quod corpus celeste operetur in quolibet corpore elementari agente: ergo non est dicendum, quod Deus operetur in qualibet operatione naturae.

¶ 3 Praet. si Deus operatur in qualibet operatione naturae, aut vna & eadē operatione operatur Deus, & natura, aut diuersis, sed nō vna & eadem: unitas enim operationis attestatur unitati naturae: unde, quia in Christo sunt duae naturae, sunt etiam ibi duae operationes. creaturae autem & Dei, eōstat nō esse vnā naturam. Similiter nec est possibile quod sint operationes diuersae. Nam diuersae operationes non videntur ad idem factum terminari, cū motus & operationes penes terminos distinguantur. ergo nullo modo est possibile, quod Deus in natura operetur.

¶ 4 Sed dices, quod duae operationes possunt terminari ad idem, quae se habent secundum prius & posterius. Sed contra. Ea quae immediate se habent ad aliquid vnum, non habent adinuicem ordinem. Sed tā Deus, quam natura immediate operatur effectū naturalem. ergo operatio Dei & operatio naturae, non se habent secundum prius & posterius.

¶ 5 Praet. Quando cumque Deus aliquam naturam instituit, ex hoc ipso dat ei omnia illa, quae sunt de ratione illius naturae, sicut ex hoc ipso quod facit hominem, dat ei animam rationalem. Sed de ratione virtutis est, quod sit principium agendi, cum virtus sit vltimum potentia, quae est principium agendi in alio, secundum quod est aliud, ut dicitur in 5. Metaph. ergo ex hoc ipso quod virtutes naturales rebus indidit, dedit eis quod operationes naturales perficerent. Non ergo oportet quod ulterius in rebus naturalibus operetur. Sed dices, quod virtutes naturales non possent durare, sicut nec alia entia, nisi virtute diuina continerentur.

¶ 6 Sed contra. Nō est idem operari ad rem, & operari in re. Sed operatio Dei qua virtutem naturalem, vel facit, uel in esse conseruat, est operatio ad illam uirtutem constituendam, uel conseruandam. nō ergo propter hoc potest dici, quod Deus in uirtute naturali operante operetur.

¶ 7 Praet. Si Deus in natura operante operatur, oportet quod operando aliquid rei naturali tribuat, nam agēs agēdo, aliquid actu facit. Aut ergo illud sufficit ad hoc quod natura possit per se operari, aut non. Si sufficit, cum etiā uirtutem naturalem Deus naturae tribuerit, eadē ratione potest dici, quod & uirtus naturalis sufficiebat ad agendū. nec oportebit, quod Deus postquam uirtutē naturae eōtulit, ulterius ad eius operationem operetur.

¶ 8 Sed contra. Nō est idem operari ad rem, & operari in re. Sed operatio Dei qua virtutem naturalem, vel facit, uel in esse conseruat, est operatio ad illam uirtutem constituendam, uel conseruandam. nō ergo propter hoc potest dici, quod Deus in uirtute naturali operante operetur.

¶ 9 Praet. Si Deus in natura operante operatur, oportet quod operando aliquid rei naturali tribuat, nam agēs agēdo, aliquid actu facit. Aut ergo illud sufficit ad hoc quod natura possit per se operari, aut non. Si sufficit, cum etiā uirtutem naturalem Deus naturae tribuerit, eadē ratione potest dici, quod & uirtus naturalis sufficiebat ad agendū. nec oportebit, quod Deus postquam uirtutē naturae eōtulit, ulterius ad eius operationem operetur.

Quaest. dist. S. Thomae. C 2 ratio-

r. p. q. 65. ar. 1. 2. 3. & ibid. q. 105. ar. 5.

Tex. 17. li. 5.

In solutione 2. & 3. argu.

Libra. Tex. 24.

Libra. Tex. 24.

rationem aliquid operetur. Si autem non sufficit, oportet quod ibi aliquid aliud iterum faciat: & si illud non sufficit, iterum aliud, & sic in infinitum. quod est impossibile. Nam vnus effectus non potest dependere ab actionibus infinitis: quia cum infinita non sit pertransire, numquam cōpleretur. ergo standum est in primo, dicēdo quod virtus naturalis sufficit ad actionē naturālē: sine hoc quod Deus in ea vlciter operetur.

¶ 8 Præt. Posita causa ex necessitate naturā agente, sequitur eius actio: nisi per accidens impediatur: eo quod natura est determinata ad vnum. Si ergo calor ignis agit ex necessitate naturā. ergo posito calore, sequitur calefactio, nec requiritur aliqua virtus superior agens in ipso.

¶ 9 Præt. Ea quæ sunt omnino disparata, possunt ab inuicem separari: sed actio Dei, & actio naturæ sunt omnino disparatæ, cum Deus agat per voluntatem, natura vero per necessitatem. ergo actio Dei potest separari ab actione naturæ: & ita non oportet, quod Deus in natura agente operetur.

¶ 10 Præt. Creatura in se cōsiderata, Dei similitudinē habet in quantum actu est, & actu agit, & secundū hoc est diuinæ bonitatis particeps: hoc autem non esset si virtus sua ad agendum non sufficeret. sufficit ergo creatura ad agendum, sine hoc quod Deus in ea operetur.

¶ 11 Præt. Duo angeli in uno loco esse non possunt, vt a quibusdā dicitur, ne operationū confusio sequatur: quia angelus vbi est, ibi operatur: plus autē distat Deus a natura quā vnus angelus ab alio. ergo Deus non potest simul in eodē cum natura operari.

¶ 12 Præt. Eccle. 15. dicitur, quod Deus fecit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui: non autem reliquisset si semper in voluntate operaretur. ergo non operatur in uoluntate operante.

¶ 13 Præt. Voluntas est domina sui actus, hoc autem non esset si agere non posset, nisi Deo in ipsa operante, cū voluntas nostra non sit dñā diuinæ operationis: ergo Deus non operatur in voluntate nostra operante.

¶ 14 Præt. Liberum est quod causa sui est, vt dicitur in principio Metaph. Quod ergo non potest agere nisi causa in ipso agente, non est liberū in agēdo: sed voluntas nra est libera in agendo. ergo potest agere nulla alia causa in ipsa operante. Et sic idem quod prius.

¶ 15 Præt. Causa prima plus est influēs in causatum, quā causa secunda. si ergo Deus operetur in voluntate & natura, sicut causa prima in secūda, sequeretur quod defectus qui accidit in operatione voluntatis & naturæ, magis Deo, quā naturā, vel voluntati attribuerentur, quod est inconueniens.

¶ 16 Præt. Posita causa sufficienter operante, superfluum est alterius causæ operationem ponere: sed constat si Deus operetur in natura, & voluntate, quod sufficienter operatur (Dei enim perfecta sunt opera.) ergo superflueret omnis operatio naturæ & voluntatis. Cum ergo in natura nihil sit superfluum: nec natura nec voluntas aliquid operaretur, sed solus Deus. hoc autem est inconueniens. ergo & primum scilicet, quod Deus in natura & voluntate operetur.

SED CONTRA est, quod dicitur Isā. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine. ¶ 2 Præt. Sicut ars præsupponit naturam, ita natura præsupponit Deū. Sed in operatione artis operat natura. Nō. n. sine operatione naturæ, artis operatio efficitur, sicut igne emollitur ferrū, vt perussione falce extēdat. ergo & Deus in operatione naturæ opatur.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum in secundo Phy. homo generat hominem, & sol: sed sicut operatio

Lib. 1. c. 2. a medio.

Lib. 1. rex. 26 tom. 2.

F hominis generatione, dependet ab actione solis: ita & multo amplius actio naturæ dependet ab actione Dei. ergo quicquid operatur natura, etiam Deus operatur.

¶ 4 Præt. Nihil potest operari nisi sit ens: sed natura non potest esse nisi Deo operante. In nihilum enim decideret, nisi diuina potentia actione cōseruaretur in esse, vt patet per Aug. super Gen. ad literam. ergo natura non potest agere nisi Deo agente.

¶ 5 Præt. Virtus Dei est in qualibet re naturali, quia Deus in omnibus rebus esse dicitur per essentia, & potentiam, & presentiam. Sed non est dicendum, quod virtus diuina secundum quod est in rebus, sit ociosa. ergo secundum quod est in natura operatur.

G Nec potest dici, quod aliud quam ipsa natura operetur cum non appareat ibi nisi vna operatio: ergo in qualibet naturā operatione Deus operatur.

RESPON. Dicendum, quod simpliciter concedendum est Deū operari in natura & uoluntate operantibus. Sed quidā hoc non intelligentes in errorem incidērūt, attribuētes Deo hoc modo omnē naturæ operationē, quæ res penitus naturalis nihil ageret. per virtutem propriam: & ad hoc quidem ponendum sunt diuersis rationibus moti. Quidā enim loquentes in lege Maurorū, vt Rabi Moyses narrat, dixerūt omnes huiusmodi naturales formas accidentia esse: & cū accidens aliud subiectum transire non possit,

H impossibile reputabant, quod res naturalis per formā suā aliquo modo induceret similitudinem in alio subiecto: vñ dicebāt, quod ignis non calefacit, sed Deus creat calorē in re calefacta. Sed, si obijceretur contra eos, quod ex applicatione ignis ad calefactibile, semper sequatur calefactio, nisi per accidens esset aliqd impedimentum igni, quod ostendit ignem esse causam caloris per se: dicebant, quod Deus ita statuit ut iste cursus seruarietur in rebus, quod numquam ipse calorem caufaret nisi apposito igne. non quod ignis appositus aliqd ad calefactionē faceret. Hæc. n. positio est manifeste repugnans sensui. nā cum sensus non sentiat, nisi per hoc quod a sensibili patitur (quod & si in visu sit dubiū pro eos qui visu extra mittēdo fieri dicunt, in tactu & in aliis sensibus est manifestum) sequitur, quod homo non sentiat calorē ignis: si per ignē agentē non sit similitudo caloris ignis in organo sentiēdi. Si. n. illa species caloris in organo ab alio agente fieret, tactus & si sentiret calorē, non tamē sentiret calorē ignis, nec sentiret ignē esse calidū, cum tū hoc iudicet sensus, cuius iudicium in proprio sensibili non errat. Repugnat etiam rationi per quā ostēditur in rebus naturalibus nihil esse frustra. Nisi autē res naturales aliquid agerēt, frustra essent eis formæ & virtutes naturales collatæ. Sicut si cultellus non incidere, frustra haberet acū. Frustra et requiretetur appositio ignis ad ligna, si Deus ab ipso igne ligna cōbureret. Repugnat et diuinæ bonitatis, quæ sui communicatiua est, ex quo factū est, quod res

K Deo similes fierent non solum in esse, sed etiā in agere. Ratio vero quā pro se inducunt, est omnino firmiter la. nā, cum dicitur accidens de subiecto in subiectū aliud non transire, intelligitur de accidente eodem secundū numerū, non quia simile accidens secundum speciem possit induci in aliud subiectum, virtute accidentis quod alicui subiecto naturali inest. Et hoc est necesse in omni actione naturali cōtingere, falsum etiā est, quod supponit, omnes formas esse accidentia: quia sic nullum esset in rebus naturalibus esse substantiale, cuius principium forma accidentalis esse

esse non potest, sed substantialis tantum. Periret etiam generatio, & corruptio, & multa alia inconuenientia sequerentur. Auicenna etiam in libro fontis vitæ dicit, quod nulla substantia corporalis agit, sed vis spiritualis penetrans per omnia corpora agit in eis, & tanto corpus aliquod est magis actiuum, quanto est purius & subtilius, & per consequens a virtute spirituali penetrabilius. Et ad hoc inducit tres rationes, quarum prima est, quod omne agens post Deum, requirit subiectam materiam in quam agat: corporali autem substantiæ non subicitur aliqua materia, & sic videtur quod agere non possit. Secunda est, quia quantitas impedit actionem, & motum. Cuius signum patet, quia multitudo quantitatis retardat motum, & addit corpori grauitatem, & ita substantia corporalis, quæ est implicita quantitati, agere non potest. Tertia ratio est, quod substantia corporalis est remotissima a primo agente, quod est agens tantum, & non patiens: substantiæ autem mediæ sunt agentes, & patientes. unde oportet substantiæ corporalem, quæ est vltima, esse patientem tantum, & non agentem. Sed in hoc est manifesta deceptio, ex hoc, quod accipitur tota substantia corporalis quasi vna & eadem numero substantia, ac si non esset secundum esse substantiale distincta, sed solo accidente. Si enim diuersæ substantiæ corporales substantialiter distinctæ accipiuntur, tunc non qualibet substantia corporalis erit vltima entium, & remotissima a primo agente, sed vna erit alia superior, & primo agenti propinquior, & sic vna in alia agere poterit. Item in prædictis consideratur substantia corporalis tantum secundum rationem materie, & non ratione suæ formæ: cum tamen ex vitro; sit composita. Substantiæ enim corporali competit esse vltimum entium, & non habere inferius subiectum ratione materie, non autem ratione formæ, quia ratione formæ est inferius subiectum omnis substantia, in cuius materia est in potentia forma illa, quæ hæc res designata habet in actu. Et inde sequitur, quod est mutua actio in substantiis corporalibus, & cum in materia vnius sit in potentia forma alterius, & e converso. Si autem ipsa forma non est sufficiens ad agendum, eadem ratione nec vis substantiæ spiritualis, quæ corporalis substantia per modum suum necesse est quod recipiat. Quantitas enim tollit motum, & actionem, cum nihil moueatur nisi quantum, ut in 6. Physicorum probatur. Nec est verum, quod quantitas sit causa grauitatis. Hoc enim reprobat in 4. cæ. & mundi. Unde & quantitas addit in uelocitate motus naturalis. Nam corpus graue quæto est maius, tanto velocius deorsum fertur, & similiter leue sursum. Licet enim quantitas secundum se non sit actionis principium, non tamen potest assignari ratione quare actionem impediatur, cum magis sit quoddam instrumentum qualitatis actiue, nisi quatenus forma actiua in materia subiecta quantitati receptæ, esse quoddam limitatum recipiunt, & indiuiduat ad materiam illam, ut sic per actionem in aliam materiam non se extendant. Sed quævis esse indiuiduatam in materia consequantur, ratione tamen speciei non amittunt, ex qua simile sibi in specie producere possunt, licet ipsamet in alio subiecto esse non possunt. Non ergo sic est intelligendum quod Deus in omni re naturali operetur, quasi res naturalis nihil operetur, sed quia in ipsa natura vel volutate operatur, Deus operatur, quod quidem, qualiter intelligi possit ostendendum est. Sciendum namque est, quod actionis alicuius rei, res alia potest dici causa multipliciter: vno modo, quia tribuit ei virtutem operandi: sicut dicitur in 8. Physicorum

A generas mouet graue & leue, in quantum dat virtutem, per quam consequitur talis motus. Et hoc modo. Deus agit omnes actiones naturæ: quia dedit rebus naturalibus virtutes, per quas agere possunt. Non solum sicut generans, virtutem tribuit graui & leui, & eam vterius non conseruat, sed sicut continue tenens virtutem in esse, quia est causa virtutis collata, non solum quantum ad fieri, sicut generas, sed et quantum ad esse. ut sic possit dici Deus causa actionis in quantum causet, & conseruat virtutem naturalem in esse. Nam et alio modo conseruas virtutem, id est facere actionem, sicut dicitur quod medicina conseruantes visum, faciunt videre: sed quia nulla res per se ipsam mouet vel agit, nisi sit mouens non motum, tertio modo dicitur vna res esse causa actionis alterius, in quantum mouet eam ad agendum: in quo non intelligitur collatio aut conseruatio virtutis actiue, sed applicatio virtutis ad actionem: sicut homo est causa incisionis cultelli ex hoc ipso, quod applicat acumen cultelli ad incidendum mouendo ipsum. Et quia natura inferior agens, non agit nisi mota, eo quod homini corpora inferiora sunt alterantia alterata, cæli autem est alterans non alteratum, & in non est mouens nisi motum, & hoc non cessat quousque; perueniatur ad Deum, sequitur de necessitate, quod Deus sit causa actionis cuiuslibet rei naturalis: ut mouens & applicans virtutem ad agendum. Sed vterius inuenimus secundum ordinem causarum esse ordinem effectuum: quod necesse est per similitudinem effectus & causæ. Nec causa secunda potest in effectum causæ primæ per virtutem propriam, quamuis sit instrumentum causæ primæ respectu illius effectus. Instrumentum enim est causa quodammodo effectus principalis causæ, non per formam vel virtutem propriam, sed in quantum participat aliquid de uirtute principalis causæ per motum eius, sicut dolabra non est causa rei artificiatæ per formam vel uirtutem propriam, sed per virtutem artificis, a quo mouetur, & eam quoquomodo participat. unde quarto modo vnum est causa actionis alterius, sicut principale agens est causa actionis instrumenti. & hoc modo et oportet dicere, quod Deus est causa omnis actionis rei naturalis. Quanto aliqua causa est altior, tanto est comunitior, & efficacior, & quanto est efficacior, tanto profundius ingreditur in effectum, & de remotiori potentia ipsum reducit in actum. In quantumlibet autem re naturali, inuenimus quod est ens, & quod est res naturalis, & quod est talis vel talis naturæ. Quorum primum est commune omnibus: secundum omnibus rebus naturalibus: tertium in vna specie: & quartum si addamus accidentia, est proprium huic indiuiduo. Hoc ergo indiuiduum agendo non potest constituere aliud in simili specie nisi prout est instrumentum illius causæ, quæ respicit totam speciem, & vterius totum esse naturæ inferioris. Et propter hoc, nihil agit ad speciem istis inferioribus, nisi per virtutem corporis celestis, nec aliquid agit ad esse nisi per uirtutem Dei. Ipsum enim esse commune effectibus, primum & intimior omnibus aliis effectibus. Et ideo soli Deo competit secundum uirtutem propriam talis effectus. unde etiam ut dicitur in libro de causis, intelligentia non dat esse, nisi prout est in ea uirtus diuina. Sic ergo Deus est causa omnis actionis, prout quodlibet agens est instrumentum diuinae uirtutis operantis. Sic ergo si consideremus supposita agentia, quodlibet agens particulare est immediatum ad suum effectum. Si autem consideremus uirtutem qua fit actio, sic uirtus superioris causæ erit immediatior effectui quam uirtus inferioris. Nam uirtus inferioris non coniungitur effectui, nisi per uirtutem superioris. unde dicitur in libro de causis, quod uirtus causæ primæ prius agit

lib. 6. Tex. 23. & 31. Lib. 4. Tex. 66. 40. & 41.

In propo. 9. to. inter opera Arist.

lib. 8. Tex. 3. & 35. 60. 7.

Quæst. dist. S. Thomæ. C 3 in cau-

QVAEST. III. DE CREATIONE, ARTIC. VII.

in causatum, & vehementius ingreditur in ipsum. Sic ergo oportet virtutem diuinam adesse cuilibet rei agenti, sicut virtutem corporis celestis oportet adesse cuilibet corpori elementari agenti. Sed in hoc differt quia vbiq; est virtus diuina, est essentia diuina, non autem essentia corporis celestis est vbiq; cumque est sua virtus. Et iterum, Deus est sua virtus, non autem corpus celeste. Et ideo potest dici, quod Deus in qualibet re operatur, in quantum eius virtute quaelibet res indiget ad agendum, non autem potest proprie dici, quod coelum semper agat in corpore elementari, licet eius virtute corpus elementare agat. Sic ergo Deus est causa actionis cuiuslibet in quantum dat virtutem agendi, & in quantum conferuat eam, & in quantum applicat actioni, & in quantum eius virtute omnis alia virtus agit. Et cum coniunxerimus his, quod Deus sit sua virtus, & quod sit in re rem quamlibet, non sicut pars essentiae, sed sicut tenens re in esse, sequetur quod ipse in quolibet operante immediate operetur, non exclusa operatione voluntatis & naturae.

In cor. art.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod virtus actiua & passiva rei naturalis sufficiunt ad agendum in ordine suo, requirit tamen virtus diuina, ratione iam dicta. AD SECUNDUM dicendum, quod operatio virtutis naturalis ad Deum, & corporis elementaris ad corpus celeste, sunt quantum ad aliquid similes, non autem quantum ad omnia.

In cor. art.

AD TERTIUM dicendum, quod in operatione qua Deus operatur mouendo naturam, non operatur natura, sed ipsa natura operatio est etiam operatio virtutis diuinae: sicut operatio instrumenti est per virtutem agentis principalis. Nec impeditur quin natura & Deus ad idem operentur propter ordinem, qui est inter Deum & naturam.

In cor. art.

AD QUARTUM dicendum, quod tam Deus, quam natura immediate operantur, licet ordinentur secundum prius & posterius, ut ex dictis patet. AD QUINTUM dicendum, quod de ratione virtutis inferioris est, quod sit aliquo modo operationis principium in suo ordine, id est, ut agat ut instrumentum superioris virtutis, vnde exclusa superiori virtute, inferior virtus operationem non habet.

AD SEXTUM dicendum, quod Deus non solum est causa operationis naturae, ut conferuat virtutem naturalem in esse, sed aliis modis, ut dictum est.

AD SEPTIMUM dicendum, quod virtus naturalis que est rebus naturalibus in sua institutione collata: in eis est ut quadam forma habens esse ratum & firmum in natura. Sed id quod a Deo sit in re naturali quo actualiter agat, est ut intentio sola, habens esse quoddam in completum, per modum quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento artificis. Sicut ergo securi per artem dari potuit acumen, ut esset forma in ea permanens, non autem dari ei potuit, quod vis artis esset in ea quasi quadam forma permanens: nisi haberet intellectum: ita rei naturali potuit conferri virtus propria, ut forma in ipsa permanens: non autem vis qua agit ad esse ut instrumentum primae causae: nisi daretur ei quod esset vniuersale essendi principium, nec iterum virtuti naturali conferri potuit ut moueret se ipsam: nec ut conferuaret se in esse. unde sicut patet, quod instrumento artificis conferri non oportuit, quod operaretur absque motu artis: ita rei naturali conferri non potuit quod operaretur absque operatione diuina.

AD OCTAuum dicendum, quod necessitas naturae per quam calidus agit, constituitur ex ordine omnium cau-

faru pcedentiu. vñ non excludit virtus causa prima. AD NONVM dicendum, quod licet natura, & voluntas sint sine esse disparata tamen in agendo habent aliquem ordinem. Nam sicut actio naturae praecedat actionem voluntatis nostrae, ratione cuius in operibus artis, quae a voluntate sunt, naturae operatione indiget: ita voluntas Dei quae est origo omnis naturalis motus, praecedat operationem naturae. vnde & eius operatio in omni operatione naturae requiritur.

AD X. dicendum, quod creatura habet aliquam Dei similitudinem participando bonitatem ipsius in quantum est & agit: non tamen ita quod per similitudinis perfectionem ad aequalitatem perueniat. Et ideo sicut imperfectum indiget perfecto: ita virtus naturae in agendo indiget operatione diuina.

AD XI. dicendum, quod duo Angeli minus distant secundum gradum naturae quam Deus, & natura creatura: tamen in ordine causa & effectus, Deus & natura coeueniunt, non autem duo Angeli. vnde Deus in natura operatur, non autem vnus Angelus in alio.

AD XII. dicendum, quod Deus non dicitur hominem dereliquisse in manu consilii sui, quin in voluntate operetur, sed quia voluntati hominis dedit dominium sui actus, ut non esset obligata ad alteram partem contradictionis. Quod quidem dominium naturae non dedit, cum per suam formam sit determinata ad vnum.

AD XIII. dicendum, quod voluntas dicitur habere re dominium sui actus non per exclusionem cause primae, sed quia causa prima non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad vnum determinet: sicut determinat naturam, & ideo determinatio actus re linquitur in potestate rationis, & voluntatis.

AD XIV. dicendum, quod non quaelibet causa excludit libertatem, sed solum causa cogens. sic autem Deus non est causa operationis nostrae.

AD XV. dicendum, quod quia causa prima magis influit in effectum quam secunda: ideo quicquid perfectionis est in effectu, principaliter reducitur ad primam causam: quod autem est de defectu, reducendum est in causam secundam, quae non ita efficaciter operatur sicut causa prima.

AD XVI. dicendum, quod Deus perfecte operatur ut causa prima: requiritur tamen operatio naturae ut causa secunda, posset tamen Deus effectum naturae etiam sine natura facere: vult tamen facere mediante natura, ut seruetur ordo in rebus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Deus operetur in natura creando.

OCTAVO quaeritur vtrum Deus operetur in natura creando, quod est quaerere, vtrum creatio operi naturae admisceatur. Et vñ quod sic, per hoc quod dicit Aug. in 3. de Trin. Apostolus inquit Paulus discernens interius Deum creatorem atque formantem ab operibus creaturae, quae ad mouetur extrinsecus, de agricultura similitudinem assumens ait, Ego plantavi, Apollo rigauit, sed Deus in incrementum dedit. Sed dices, quod creatio accipitur ibi large pro qualibet factio. Sed contra. Aug. ex autoritate Apostoli interdit in verbis praedictis distinguere operationem creaturae ab operatione Dei. Non autem distinguitur per creationem communiter acceptam pro qualibet factio, quia sic etiam natura creat: aliquid enim facit ut ostensum est supra, sed non per creationem proprie acceptam: ergo de creatione proprie accepta, oportet